

Teraz už vieš, kde sa skrýva báseň

Lubomír Feldek¹

Rudo Dobiáš je nielen spisovateľ, ktorého Boh obdaril veľkým talentom, ale rovnako veľká ako jeho talent je i jeho skromnosť.

Celé roky zhromažďuje a píše príbehy svojich spolutrpiteľov z čias, ktorých symbolom sa v jeho tvorbe stala jáchymovská klietka – ale správu o jeho vlastnom utrpení, tú treba hľadať dobreže nie s lupou. Zaiste, dá sa nájsť – našiel som ju aj vo štvrtých Triednych nepriateľoch, ale vôbec na ňu neupozorňoval názov kapitoly, tá správa bola skrytá v inom príbehu. Alebo zostaví antológiu Básnici za mrežami – no jedného básnika z nej vynechá: samého seba.

Hovoriť o takomto skromnom človeku je riziko – vychválim ho, a on ma potom pokarhá, že som ho prechválil. Rád však toto riziko podstúpim. Vôbec ho totiž nemienim prechváliť. Veď v jeho prípade stačí hovoriť iba fakty a citovať jeho myšlienky – a tie o ňom povedia viac, než by mohla povedať hocijaká moja chvála.

Áno: fakty plus myšlienky. Na portrét Ruda Dobiáša nevystačíme iba s faktom, že absolvoval jáchymovské peklo. Musíme k tomu pridať aj niektorú z jeho myšlienok. V jednej z básní hovorí, že v Jáchymove našiel „jas Božej lásky v čiernom uráne“. A keď si zaspomína na Antona Srholca a ďalších vzácnych spoluväzňov, povie, že „s takými ľuďmi bola radosť sedieť“.

Rudo Dobiáš sa narodil roku 1934, iba o rok skôr ako jeho priateľ výtvarník Miro Cipár, či o dva roky skôr než ja, sme tu teda viacerí rovesníci. Na rovnaké udalosti, na aké reagoval on v Trenčíne, sme reagovali podobne aj my, o pár kilometrov ďalej, v Žiline. Keď zomrel v marci 1953 Stalin a o týždeň na to Gottwald, aj my sme si z toho robili žarty a uzatvárali sme stávky, ktorý ďalší štátnik má zrátané hodiny. Netušili sme, že za karikatúru, na ktorej sa Stalin a Gottwald stretnú v pekle v jednom kotli, by mohol aj gymnazista zinkasovať 18 rokov väzenia. Rudo Dobiáš ich zinkasoval. Zinkasoval ich aj za nás.

---

¹ Laudatio Rudolfovi Dobiášovi k osemdesiatym narodeninám 29. 9. 2014, ktoré autor predniesol v Mirbachovom paláci v Bratislave.

V dejinách poézie sa občas spomína 37-čka ako osudové číslo. 37-roční zomreli Puškin, Apollinaire aj Lorca. Rudo Dobiáš by nebol básnik, keby si aj on tú 37-čku nevšimol. Spomína ju napríklad v súvisi so svojim najmladším synom, ktorému režim robil také prekážky v štúdiu, že mohol doštudovať až 37-ročný. No hlavne na Ruda tá 37-čka osudovo dýchla, keď si vypočul rozsudok. „Mám 19 rokov a odsúdili ma na 18 - 19 a 18 je 37 - 37 budem mať, keď vyjdem z väzenia,“ pomyslel si v tej chvíli.

Chvalabohu, pustili ho skôr - na amnestiu 12. mája 1960. Keď som mu v máji 2010 na scéne SND blahoželal k nominácii na Krištáľové krídlo, a zároveň som mu pripomenul 50. výročie tej amnestie, zvolal: „A skutočne! Päťdesiat rokov od amnestie! Celkom som na to zabudol...“ Aj vtedy zareagoval so svojou typickou zdržanlivosťou.

Vyjst' v máji 1960 z väzenia neznačilo, že ďalší život už bude prechádzka ružovou záhradou. Pamätám sa, ako zúfalo si hľadal ďalšiu perspektívu môj otec, keď už bol na takzvanej slobode. Nenašiel ju a zomrel. O to viac obdivujem Ruda Dobiáša a jeho vôľu zvládnuť život, nech ho čaká, čo ho čaká. A nečakalo ho nič ľahké. Hneď po amnestii si naňho spomenula armáda - čakali ho ďalšie tvrdé dva roky v PTP (Pomocné technické prápory - v skutočnosti ťažké nútené práce diskriminovaných vojakov - pozn. red.). Ani po vojenčine sa s ním režim nemaznal. Mohol byť iba baníkom. Neskôr robotníkom v Slovniku. Zišlo mu na tej tvrdej životnej púti vôbec na um, že kedysi, ešte pred odsúdením, napísal aj pár básničiek a sníval o tom, že sa stane umelcom?

Odpoveď na túto otázku pozná predovšetkým on - no tušíme ju aj my. Láska k umeniu v ňom pretrvávala vždy, aj keď bolo na ňu minimum príležitostí. V Jáchymove, „tam sa nepísalo“, ale vieme, že na vojenčine - citujem z rozhovoru s Jankom Bábikom: „V Prielouči, kam nás prevelili niekedy koncom roka 1961, sa začal najsvetlejší rok našej vojenskej existencie. Založili sme divadelný krúžok a nacvičili dve Čechovove jednoaktovky, s ktorými sme vo vojenských súťažiach dobyli niekoľko víťazstiev. A keďže velitelia sa po mnohých neúrodných rokoch dožili takýchto úspechov „ich“ práporu, boli k nám veľmi ústretoví. Za odmenu sme si užili niekoľko vynikajúcich divadelných predstavení v pardubickom a kolínskom divadle.“

Čas, keď mal Rudolf Dobiáš vstúpiť do slovenskej literatúry, sa nezadržateľne blížil. Všimnime si v tejto súvislosti jeho báseň *Za Milkou Drugovou* a v tej básni verš: „Čo zasiala, to v nás vyrástlo.“ V tej básni i v tom verši je sústredená Rudova vďačnosť. Slovenský rozhlas - a v ňom najmä redaktorka Milka Drugová - boli prví, čo mu umožnili uplatniť literárny

talent. Po rozhlase aj časopisy pre deti a vydavateľstvo Mladé letá. Rudo Dobiáš sa totiž etabloval v slovenskej literatúre najprv ako spisovateľ pre deti. Nič nové v našich literárnych dejinách. Vždy, keď je zle, vraciame sa k svojmu životodarnému prameňu, vždy znova začíname od rozprávky. V polovici sedemdesiatych rokov prišiel ďalší významný krok - a Rudo Dobiáš vkročil do slovenskej poézie. Jeho prvá zbierka Slávnosti jari vyšla v Slovenskom spisovateli v roku 1977. Bol som tam vtedy vedúcim redaktorom oddelenia poézie, a tak aj ja teraz pridám jednu 37-čku - aj tá kniha, od ktorej vyjdenia môžeme merať čas nášho priateľstva, vyšla pred 37 rokmi.

Keď si Rudo Dobiáš spomína na svoj básnický debut, ani vtedy nezaprie skromnú povahu. Hovorí: „V tých časoch bolo písanie pre deti a mládež bezpečnejšie ako písanie pre dospelých. Ani vo svojej prvej básnickej zbierke Slávnosti jari som sa neodvážil čo i len naznačiť čitateľovi niečo o svojej minulosti.“ No tu už azda treba jeho skromnosť pribrzdziť. Aj navzdory „tým časom“ priniesol Rudo Dobiáš do slovenskej poézie celkom nový hlas. Lásťavý, a zároveň mužný. Nič si neidealizoval, no ani nad ničím nebedákal. Bol to básnik rúfusovského typu, čo každé svoje slovo garantoval skúsenosťou. A kto o nej čosi vedel, ten vedel aj to, že je to skúsenosť, akou sa mu nemohol vyrovnáť nijaký iný básnik. O jej sile sme sa presvedčili najmä v poslednom štvrtstoročí, keď sa Rudo Dobiáš rozhovoril aj rozospieval na plné ústa. Jeho básnická zbierka Medzi trávou a vetrom patrí k vrcholom slovenskej poézie. Samozrejme, rovnako dôležitá je i jeho prozaická tvorba. A takisto jeho literatúra faktu, jeho činnosť zostavovateľská, editorská aj redaktorská.

Keď sa ho raz - bolo to po vyjdení tretieho zväzku jeho Triednych nepriateľov - opýtal novinár, koľko takýchto kníh by sa dalo ešte urobiť, Rudo Dobiáš odpovedal: „Ešte tisíc.“ Znie to ako hyperbola, no keď si spomenieme na tých osemdesiattri tisícročí úhrnného rozsudku, čo vyráťal Ferko Mikloško vo svojej knihe Nebudete ich môcť rozvrátiť -, tak to vôbec nie je prehnané. Ale aj keď má do tisícich kníh ešte ďaleko, ani tak nie je málo toho, čo sa Rudovi Dobiášovi po novembri 1989 podarilo zaznamenať z krutej minulosti, najmä z päťdesiatych rokov. A mal právo byť spokojný sám so sebou, keď povedal: „Som šťastný, že som dostal šancu vypovedať aj to, čo sa dovtedy nedalo.“

Osemdesiatročné jubileum, ktorého sa, vďaka Bohu, náš priateľ dožíva pri plnej sile a zdraví - aj keď zubatá si naňho už siahla, no povedala si, že ho treba ešte nechať na svete, lebo tento bard tu má ešte svoje povinnosti - skrátka, toto jeho jubileum sa stretáva s 25. výročím nežnej revolúcie. Jubileum nežnej revolúcie zdanlivo nie je až také nesporné, aby sme ho mohli

len bezvýhradne oslavovať. Mnohí dnes hovoria, že od nežnej revolúcie čakali čosi iné, že sú sklamaní, a podobne, a podobne. Každému takémuto sklamanému však hodno pripomenúť, čo na tému pred dvadsiatimi piatimi rokmi obnovennej demokracie hovorí Rudolf Dobiáš. Čo hovorí opakovane a dodnes: „Nežná revolúcia – to bola najšťastnejšia chvíľa môjho života. Od dojatia som plakal.“ Ten, kto má v hlave ešte tisíc kníh na tému totalitného utrpenia, nemôže rozmýšľať inak. Dobrý príklad dáva aj nám ostatným.

Na záver už len jeden citát z básnickej tvorby nášho oslávenca. Veľmi som si obľúbil jeho báseň *Kam odchádzate, jáchymovskí chlapci* – no citoval som ju už toľko ráz, že to Ruda môže aj hnevať, vyzerá to potom, akoby už inú báseň nenapísal, alebo akoby som ja už nijakú inú nečítal – a tak ju dnes citovať nebudem. Dnes, na záver tohto laudatia, zacitujem báseň z inej jeho básnickej zbierky, z *Rozhovorov s Rúť*. Báseň sa volá *O básni*, ale mohla by sa volať aj *O srdci*, a kto si ju vypočuje, nebude pochybovať, že jej autor, náš vzácny jubilant, je jedným z najväčších slovenských básnikov.

*Teraz už vieš, kde sa skrýva báseň,
za koľkými hradbami má sídlo.
Vidíš ju zblízka: má zlomené krídlo,
no i tak stojíš o jej bozk a priazeň.*

*Je ako loď, ktorá nemá prístav,
bez kormidla na vlnách sa kníše.
Hľadá svoje kráľovstvá a ríše,
svojich démonov i svojho Krista.*

*Je však aj báseň, ktorú nosíš v srdci.
Je maličká, no zato hodna úcty.
Namiesto teba bdie, keď v noci spíš.*

*Tak môžeš počuť v jej nečujnom hlase,
aká je šťastná, že je tvoja zase,
že spolu s tebou môže niesť tvoj kríž.*